

EN KOFFARDISKIPPER OG HANS SKIB

I 1712

Fra Horsens skifteprotokol

Af

CHR. WAAGEPETERSEN

Skifter og andre arkivalier anses i reglen ikke for at være særlig underholdende lektüre. Her viser lederen af Kalundborg og Omegns Museum, hvad et skifte over en druknet skipper i Horsens 1712 kan give af interessante oplysninger. Dels får vi nøjagtigt at vide, hvordan skipperen klædte sig fra inderst til yderst, dels opregnes hele inventaret på hans skib stykke for stykke. I virkeligheden giver et sådant skifte en række præcise og ellers ukendte facts af stor maritim værdi.

SKIFTERNE i vore købstadsarkiver indeholder et rigt kulturhistorisk materiale, der sommetider giver nogle forbløffende skarpe øjebliksbilleder af forholdene. Selvfølgelig er det især hjemmene og deres indbo vi får besked om, men vi hører også om handelen og i enkelte tilfælde i søkøbstæderne, som nu i Horsens, får vi besked om skibene og forholdene der ombord. Nu må man helst se på sådan et skifte fra en praktisk, juridisk synsvinkel, ellers forstår man ikke hvad der er taget med og hvad der eventuelt er udeladt. Meningen med skiftet er jo *ikke* at beskrive et hus eller et skib, men at ordne de økonomiske forhold mellem arvingerne og at sørge for, at eventuelle kreditorer ikke bliver snydt. Når derfor et bo er solvent og arvingerne er enige eller ægtefællen skal overtage hjemmet og føre det videre, går man ikke i detaljer, og de mindre værdifulde ting bliver ikke optegnet; delingen af dem går af sig selv. F. eks. mangler de helsingørske skifter 1571–1621 køkkenets nødvendige beholdning af lertøj, som må være

der, men er af ringe værdi. Noget ganske andet er når byens „velvise“ magistrat skal stå til regnskab for udenbys folk, så gælder det om at få det hele med. Men da det som sagt er økonomien, der er det afgørende, ikke beskrivelsen af boet, så må man være forberedt på at tingene kommer hulter til bulter, det skal blot med altsammen. Det er et forhold man hurtigt bliver klar over, blot man een gang har været med til at vurdere et moderne dødsbo. Men lad os se på det, der skete i Horsens i efteråret 1712, sådan som byfogdens skriver har ført det til protokols.¹

Skipperen Peder Jørgensen Helgenes, fra Larvik i Norge, hvor han havde fået borgerskab 22. januar 1704, lå i august måned på Horsens Red med sit skib „Sct. Maria“, 42 Københavns læster drægtigt. Dets bilbrev var udstedt 17. marts 1704 på Grenaa byting og skibsskødet var udstedt af Anders Sørensen Kolstrup af Grenaa og Christian Rasmussen Bay af København den 22. december 1703. Skipperens navn kunne tyde på at han stammede fra Helgenæs på Mols. „Sct. Maria“ var en tremaster med klyverfok, stagsejl, fokkemast med stang og to råsejl (fok og foremærsejl), stormast med stang og to råsejl (storsejl og storemærsejl) samt mesanmast med stang og et råsejl (mesansejlet) samt et krydssejl. Om skrogets form får vi ingen besked, skibstypen kan desværre ikke fastslås.² Besætningen bestod af skipperen, overbådsmanden Lauritz Povelsen og 7 andre bådsfolk, efter køkkeninventaret at dømme delt i to bakslag med 4 timers vagt.

Peder Jørgensen Helgenes var kun ejer af halvparten, hans medreder var klokkeren ved Holmens kirke i København, Ole Leth, og da Danske Lov ikke giver nærmere regler i partsrederforholdet, men overlader det til privat kontrakt, opstod der, som vi siden skal se, visse vanskeligheder.

→
Fig. 1. Skifteprotokollen for Horsens købstad med begyndelsen af skiftet efter den druknede skipper Peder Jørgensen Helgenæs, dateret lørdag 24. sept. 1712. Landsarkivet i Viborg.

First page of the records of the town of Horsens, with the registration of the estate of the drowned skipper Peder Jørgensen Helgenæs, 1712.

Skibet var åbenbart blevet presset til transporttjeneste under den pågående krig og det kom fra en rejse med skibsøl bestemt for flåden i Østersøen til Horsens, hvor det efter et certeparti med Sø Etatens Deputerede, dateret København den 11. juli 1712, skulle indtage kgl. magasinkorn for at føre det til Norge. Det er ikke de 275 tønder 4 skæpper malt, der lå i skibet som styrtlast efter vurderingslisten; dem havde skipperen tydeligt købt for egen regning i Horsens. Men magasinkornet var under indladning, der var indtaget et par hundrede tønder, sikkert prammet ud af fiskerne fra Horsens. Når denne Norgesrejse var overstået, skulle skibet være fri for yderligere transporttjeneste. Skipperen har åbenbart under opholdet akkorderet om at lade skibet male, for Peder Sørensen Maler fra Horsens præsenterer en regning på 4 rdl. 4 mk. for at anstryge skibet.

Så skete der en ulykke, natten mellem den 24. og 25. august kuldsejlede skipperen på vej ud til skibet og druknede sammen med to horsensborgere. De har vel benyttet skibets jolle med jollesejl, fok og sprydsejl, og jeg vil næppe antage, at ulykken skyldes uvejr, for skipperen var iført sit bedste landgangstøj, og hans lig blev ret omgående fundet af fiskerne og bragt ind til Knud Pedersen Smeds hus i Horsens, åbenbart en af hans faste forbindelser der i byen. Man får af de brugte udtryk mistanke om, at det var den ulykkelige afslutning på en munter aften i land, ellers ville der nok være mere tale om „Himlens Villie“ i den forbindelse.

Knud Pedersen Smed arrangerede en pæn begravelse for skipperen, der kostede en god del af de 129 rdl. 1 mk. 13 sk., hans fordring i boet lød på, og i hans hus fandt vurderingsmændene de klæder, skipperen var iført ved sin pludselige død. Resten fandt de ombord i hans kahyt. På denne måde får vi et klart billede af, hvordan en velstående kofardskipper var påklædt til landgang i det Herrens år 1712.

Yderst havde han sin bedste brune *klædes kjol*, det knælange, frakkeligende klædningsstykke, som ca. 1660 havde udviklet sig af kasakken og nu i 1712 sad fast om livet, men havde vide, folderige skøder.³ Det var i virkeligheden en mellemting mellem et stykke overtøj og en indendørs påklædning, som man tog af så snart der skulle

bestilles noget. Den har sandsynligvis lignet den „skipperkjol“, som Zar Peter optrådte med i København 1716. Om Zarens skipperkjol siges det, at den kun havde små ærmeopslag (de var ellers på den tid enorme), og at den kunne knappes helt op i halsen.⁴ Under kjolen bar skipperen en brun *sarses trøje* (sars = sergesvævet uldtøj) med tre dusin små sølvknapper og en *brystdug af sars* med et dusin sølvknapper. Hvilket af de to stykker der sad inderst får vi ikke besked om her, men på den traditionelle bondedragt i Nordvestsjælland er det den kortere trøje, der sidder under den længere ærmeløse vest, som må svare til brystdugen her.⁵ Om Zarens påklædning siges det udtrykkeligt, at han havde *trøje* under *kjolen*, men modsat det normale ingen *vest*, derimod var Vajsenhusdrengene i København 1727 normerede med *kjol*, *vest* og *brystdug*.⁶ Det ser ud til at benævnelserne er lidt svømmende, men tre lag skal der åbenbart til. På benene havde skipperen plysbes buxser, farven er ikke anført, men de andre plysbukser, der hang i kahytten, var sorte. Det var knæbukser, ellers ville skriveren have bemærket det, men forøvrigt egner plys sig nu ikke til lange sømandsbukser. I den borgerlige, daglige påklædning i det 18. årh. var det ikke mere nødvendigt, end det er i dag, at bukser og kjol skulle være af samme stof og farve. Det er ganske normalt i skifterne at finde sammensætningen af klædes kjol med bukser af skind (oftest sorte) eller uldplys eller eventuelt manchester, det sidste er hvad vi idag kalder bomuldsfløj. Hans strømper var brune som kjolen og trøjen og sikkert uldne, på fødderne havde han sko med sølvspænder. Inderst på kroppen havde han en linnedskjorte af samme snit som de traditionelle danske bondeskjorter. Det er det enerådende snit indtil midten af 1800 tallet fra Christian IVs blodplettede til Frederik VII's kinesiske silkeskjorter.⁷ Den var lukket i halsen med en sølvknap, sikkert en dobbeltknap gennem to knaphuller, og til ærmerne hørte to små sølvskjorteknapper. De sidste kan have været lænkeknapper, de findes bevaret fra den tid i amerikanske samlinger,⁸ men tilsyneladende ikke i danske museer. Sådan sæt på tre sølvskjorteknapper optræder ret almindelig i de kalundborgske skifter fra den tid.⁹ Så var han iført et par lærreds „benfoder“, en

også i Kalundborg brugt benævnelse på underbukser, et klædningsstykke der ikke er så ukendt på den tid, som man gerne vil gøre det til,¹⁰ selvom det ikke ansås for nødvendigt for Vajsenhusdrene i 1727.¹¹ I skibskisten om bord lå yderligere 5 par lærredsunderbukser og 5 skjorter. Om halsen havde han en halsklud, et langt rektangulært tørklæde,¹² der som regel var af finere lærred end skjorten, og som Vajsenhusdrene åbenbart *ikke* kunne undvære. I skibskisten lå yderligere 9 stykker. Han har formodentlig haft hat eller hue på, men den er åbenbart ført væk af vandet. Derimod har han næppe brugt paryk, selvom det ansås for et så nødvendigt klædningsstykke i det 18. årh., at selv en vandrende skræddersvend fra Ebeltoft, der døde i Kalundborg 1750, medbragte 2 parykker.¹³ Der findes ingen paryk i Knud Pedersens hus, og der er ikke spor af dem ombord. Det har været en altfor upraktisk mode for en sømand, de måtte med jævne mellemrum „accomoderes“ af en professionel parykmager. I lommen havde skipperen et „par knive“ med buksbomskafter, det er formodentlig hans daglige spisebestik af kniv og gaffel. Andensteds får vi at vide, at man tog 16 rdl. ud af hans lommer, straks han blev taget op i fiskernes båd, og at han havde en tegnebog på sig. Den sidste har

→

Fig. 2. En dansk fløjte strandet ved Kamperduin i Holland, udsnit af tegning af Jacob Admiraal 1713. I gruppen med de fire personer bærer mændene til højre og venstre en dragt, der sikkert svarer til Peder Jørgensens i artiklen omtalte landgangspåklædning: sko, strømper, knæbukser og lange kjoler i et simpelt snit fra perioden omkr. 1700, uden kraver eller ærmeopslag, men med mange knapper. Af klæderne under kjolen kan man skimte vesten og halsdugen. De bærer ikke paryk, men deres eget halvlange hår og enkle runde, ikke ophæftede hatte. Manden i midten med den mere gammeldags korte trøje er formodentlig en simpel sømand eller bonde. — Handels- og Søfartsmuseet.

Detail of a drawing from 1713 by Jacob Admiraal: A Danish ship aground at Kamperduyn. In the group of seamen the two figures left and right wear costume similar to that of Peder Jørgensen discussed in the article, with shoes, breeches and long coats of plain cut and without cuffs, as worn ca. 1700. They wear their own hair and plain round hats. The man in the middle is wearing a short doublet of old-fashioned cut. He is probably a common sailor or peasant.

næppe været en blot og bar seddelmappe som idag, men er en notesbog til regnskabsoptegnelser, evt. med et rum til sedler i bindet.

Skiftet giver os også besked om, hvordan han havde indrettet sig i kahytten, hvor han åbenbart residerede i ensom majestæt. Den har haft mindst to faste køjer, hvoraf den ene var optaget af det ny reservetovværk og en del af skipperens private føring på 12 tønder rug; resten af rugen lå i sejlkøjen. I den anden køje lå hans egne sengeklæder. De bestod af 2 „hvide“ dyner, formodentlig af vadmel, en gammel underdyne overtrukket med et lagen og en overdyne af „tavlet“ tøj, hvilket rimeligvis betyder, at den havde et ekstra betræk af ternet linned under det lagen, der også var fastsyet på den. Yderligere var der en lang bolsters hoveddyne og to sribede puder og endnu to puder med vår på. I skibskisten lå et par lærredsgardiner, der sikkert har hørt til køjen. Den var således udstyret som en fast seng i datidens danske købstad hjem, med gardiner til at trække for og et par pæne puder med vår på til at anbringe som pynt midt på dynerne, når sengen ikke var i brug. Forskellen fra sengen på landjorden var, at man til søs måtte have lagnerne fastsyet på dynerne, der også kan have været smallere end dem man brugte hjemme i dobbeltsengene. I Kalundborg bemærkes det sommetider om en dyne, at det er en „skibsdyne“.¹⁴

Så var der et lille hjørneskab, der indeholdt hans eget bordservice: en tintallerken, 2 fade, et krus og en smørkande af hollandsk „stentøj“, dvs. blådekoreret fajance, samt et spidsglas til snaps og et ølglas. De stærke drikke har været i et flaskefoder med fire flasker.

I skibskisten lå hans linned sammen med 6 par strømper, 4 brogede tørklæder, en silkenathue, 100 små almanakker og 5 bundter remme. De sidste poster er tydeligt handelsvarer, remmene havde han i kommission fra Peder Christensen i Sandefjord hjemme i Norge. Om hans øvrige „livskårne“ gangklæder blot har været ophængt på kroge i væggen, eller om der har været et skab til dem, får vi ikke at vide, kahyttens møbler inclusive det nødvendige bord har været regnet som en del af skibet, hvadenten de har været løse eller nagelfaste. Den del af hans klæder som fandtes på skibet er iøvrigt ikke

kostbare, det er tydeligt de daglige arbejdsklæder, landgangstøjet havde han på da han druknede. De bestod af to noget ringere brune klædeskjoler og en rejsekjol af brunt „pie“, formodentlig et groft, låddent uldstof. En rejsekjol var et decideret stykke overtøj, som man tog over den anden kjol, og den var løstsiddende.¹⁵ Så var der to par sorte plysses bukser, det ene par med 12 sølvknapper, et par sorte læderbukser og et par af hvidt baj, et vadmelsagtigt stof, en lys vest og en gammel blå trøje med tinknapper. Det er påfaldende, at der i denne garderobe ikke findes nogen form for egentlige søklæder, hvortil rejsekjolen ikke kan henregnes. Så tidligt som 1730 kender man fra et skifte i Kalundborg „1 Lærets Søe Kiøle“ til 5 mk., der rimeligvis har været tjæret eller olieret, så den var nogenlunde vandtæt.¹⁶ Af andet tilbehør var der to par uldne vanter, en foret hue samt et par støvler og et par sko. Til at pynte sig havde han et lille revnet spejl, en klædebørste og et par kamme. Da han ikke synes at have brugt paryk, må han have haft langt hår, og det skulle kæmmes grundigt for ikke at samle utøj; de københavnske Vajsenhusdrenge, der heller ikke bar parykker, skulle i 1727 kæmmes og efterses hver lørdag.¹⁷

Foruden skibspapirerne og et par regnskabsbøger medbragte han en lille bogsamling af opbyggeligt indhold. En huspostil i kvart, en ny salmebog og 5-6 andre små salme- og andagtsbøger. Til brug for navigationen havde han en bog til 4 rdl., „Store Søspejl“, muligvis Jacob & Casparus Loots-Man: Nieuw en Groote Loots-Mans Zee-Spiegel. Så var der et par søkort og nogle søbøger, den ene på tysk og en anden på hollandsk, og en han selv havde skrevet samt den lov-befalede journal.¹⁸ I kahytten fandtes også hans „gradstok“ med tilbehør, altså en jacobstav, og tre jernpassere. En „natviser“ til 8 sk., der lå i hjørneskabet, var et lille primitivt instrument til observationer om natten. Med den kunne man ved hjælp af stjernernes stilling i forhold til polen bestemme breddegraden og tiden, men allerede i 1790 betegnedes instrumentet som forældet og unøjagtigt.¹⁹ I nat-huset var skibets to hængekompasser anbragt sammen med et stort timeglas til firetimersvagt og tre mindre timeglas. Hverken skibet eller

skipperen var udstyret med nogen form for ur. Til at føle sig frem med havde man et stort og et mindre blylod med tilhørende lodliner.

Belysningen bestod af en lanterne agter, en lille lanterne til kahytten og en håndlygte. Med hensyn til sejl, takkelage og øvrige redskaber vil jeg henvise til det i bilaget trykte skibsinventarium. Man er åbenbart begyndt forude og sluttet agter, og har så taget køkkentøjet, vandtønder o. l., tømmermandsredskaberne og pumpetilbehør, men vi får ikke videre besked om, hvor disse ting er anbragt.

Når man husker St. St. Blichers beskrivelse i „Landsbydegnens Dagbog“ af overfarten fra Aarhus til Kalundborg i 1711, undres man ikke over skibets ret rigelige våbenbeholdning, der nogenlunde har kunnet række rundt til hele besætningen. Den bestod af fire flintbøsser, tre flintpistoler, en fyrbøsse med lunte- eller hjullås og en muskedonner samt to kårder, hvoraf skipperen nok har båret den ene i det „klædes livgehæng“, der lå i skibskisten.

Magistraten i Horsens har straks efter Peder Jørgensen Helgenes's død taget hånd i hanke med dødsboet og forseglede værdisagerne, selvom registreringsforretningen, som normalt, først er dateret 30te-dagen efter hans død, altså den 24. september 1712. Man har allerede den 29. august skrevet til hans enke Bodild Olufsdatter og hendes umyndige børn i Larvik, og hun har fået brevet så hurtigt, at hun allerede den 18. september udsteder en af magistraten i Larvik og hendes laugværge Peder Christensen i Sandefjord bekræftet fuldmagt til sin svoger Peter Maij, borger i Bragernæs, som skulle tage sig af boets forretninger i Horsens og bringe skibet op til Norge. Medrederen i København, Ole Leth, har også fået hurtig besked, hans brev til enken i Norge er dateret København den 3. september og har været i Larvik inden den 18. s. m. Den tids postgang har ikke altid været så langsom som man forestiller sig. Peter Maij var i Horsens den 27. september og meldte sig dagen efter på rådstuen med sin fuldmagt.

Han er åbenbart også skipper og har ordre fra boet i Norge på at føre skibet med den efter certepartiet af 11. juli 1712 betingede last af kgl. magasinkorn til Norge.

Fig. 3. Piberygende sømand, tegning af Niels Trosner, „Tordenskjolds matros“, i hans dagbog, ført 1710–13 ombord på det dansk-norske orlogsskib „Høyenhald“. Sømanden bærer ikke kjole som skipper Peder Jørgensen, men kun en kort trøje med mange knapper over de posede knæbukser, samt sko og rund hat. Som det er fremhævet i artiklen er den lange kjole ikke en arbejds-påklædning, og når man i 1700-tallet vil karakterisere en sømands dragt, siges det altid, at han har kort trøje. – Norsk Riksarkiv, Oslo.

A sailor smoking his pipe, dressed in breeches and short doublet, a coat being too cumbersome a garment for a sailor at work. Drawing in a diary written by Niels Trosner 1710–13 on board the Danish-Norwegian man-of-war "Høyenhald".

Men klokkeren Ole Leth har i mellemtiden fået skrupler, han vil ikke betro sit halve skib til en vildfremmed nordmand og vil ikke „hazardere“ det på en Norgesrejse under disse farlige krigsforhold, selvom han vel har kunnet assurere det i Amsterdam, som boet har gjort med sin halvdel. Derfor skriver han til Claus Cortsen i Horsens, der 1718 byggede den nu nedrevne bindingsværksgård med karnappen på Søndergade, lige ved apoteket, at han må se at forhindre det, Leth vil have skibet til København. Han har samtidig, gennem Claus Cortsen, sendt Peter Maij et indviklet brev med en masse forbehold og iøvrigt givet Cortsen fuldmagt til at handle på sine vegne. Det gør Claus Cortsen på den måde, at han haler tiden ud ved ikke at ville forhandle med Peter Maij, så denne omsider bliver ked af legen og

den 26. oktober, stadig i Horsens, meddeler Claus Cortsen, at nu er det for sent på året til sejlads, og at denne må nu tage ansvaret for skibet og den manglende opfyldelse af certepartiet. Det hele slutter med at magistraten den 8. november bestemmer at skibet på Claus Cortsens ansvar skal blive liggende i Horsens i vinterhavn, og at Cortsen skal sørge for en kyndig mand til at „beobagte“ det. Peter Maij gør afregning for skipperens gæld og får de værdier udleveret, der har tilhørt ham, formodentlig også de 275 tønder malt, som må være solgt, og rejser så hjem til Norge for at komme overens med Ole Leth pr. korrespondance om skibets videre skæbne. Hvilke intriger der er gået forud i Horsens ved magistraten, der indbefatter en Morten Cortsen som rådmand og Rasmus Christensen Leth som byfoged, er ikke godt at vide, men navnene tyder jo på at den ikke har været en uhildet domstol i en sag hvor Ole Leth og Claus Cortsen optræder sammen mod et norsk dødsbo.

NOTER

- ¹ LA Viborg, Horsens Byfogeds Skifteprotokol, 1705–12, pp. 694b–701a.
- ² Efter skibsinventariets opgivelser af *sejl* og *tovværk*, se bilaget. Da tingbogen fra Grenå for 1704 nu mangler, kan vi heller ikke af den se skibstypen.
- ³ *Norah Waugh*: The cut of men's clothes, 1600–1900, London 1964, pp. 16 og 52.
- ⁴ *Carl Bruun*: Kjøbenhavn II, p. 470.
- ⁵ *J. S. Møller*: Folkedragter, pp. 40–43. Den p. 27 omtalte langtrøje med strikkede ærmer, er på trods af Møllers antagelse sikkert også en undertrøje, men af et ældre snit end de på pp. 40–43 viste. Dette fremgår af Klbg. Mus. beholdning af dermed jævnaldrende veste og deres udstyr af lommer, knapper og kantebånd.
- ⁶ *Hans de Hofman*: Fundationer X, p. 204, Reglement for Vajsenhuset af 21. juli 1727.
- ⁷ *Norah Waugh*, p. 125. De danske kongers skjorter på Rosenborg.
- ⁸ *Antiques*, december 1965, p. 816, fig. 13. Et par „sleeve-buttons“ i guld, udført i Boston ca. 1730–50.
LA Kbh. Kalundborg Byfogeds Skiftedokumenter, 9. marts 1750, skræddersvend Hans Pedersen Heegman: 1 Par Sølf Erme Knapper 1 mk. 8 sk., 1 Par Lænke Knapper med Glas udi 2 sk., 2de Par u-mage dito 2 sk.
- ⁹ LA Kbh. Kalundborg Byfogeds Auktionsprotokol 1722–57, p. 235a, 7. juli

- 1734, (skipper) Lauritz Hansen Thurøe: 1 Hals og 2 Erme Sølf Knaper, vog 2½ qtin, 1 mk. 14 sk. Hans garderobe minder om den her beskrevne, men han har brugt paryk.
- ¹⁰ som note ⁹ p. 79a, 4. april 1727, tjenestekarl Anders Maartenssøn: 1 par læder buxer uden dræt 1 mk. 2 sk., 1 hvidt vadmel's beenføer 6 sk. p. 140 b, 11. august 1729, konsumptionsbetjent Jørgen Pedersen: 3 lærets beenføer 3 mk. 3 sk.
- ¹¹ som note ⁶.
- ¹² *Norah Waugh*, teksten til plate 7.
- ¹³ som note ⁸ skiftet fra Kalundborg.
- ¹⁴ LA Kbh. Kalundborg Byfogeds Skiftedokumenter, 1541-1645, 20. december 1637, Rasmus Søffrenssen Samsbing, p. 5a: j liden Vlden schibes dynne 2 mk.
- ¹⁵ *Norah Waugh*, pp. 53-54, Country-coat og Great-coat.
- ¹⁶ LA Kalundborg byfogeds auktionsprotokol 1722-57, p. 189a, 14. dec. 1730, i Peder Nielsøn Bøstrups enkes hus.
- ¹⁷ *Hans de Hofman*, X. Anordningen angående Vajsenhusets indretning, 27. juli 1727, p. 215 og p. 218, nr. 6.
- ¹⁸ Danske Lov, 4-2-19.
- ¹⁹ *J. H. Röding*: Allg. Wörterbuch der Marine II (Hamburg 1796), 203 f.

Der vil nogle steder kunne findes lignende autentiske beskrivelser af påklædning, sml. f. eks. Memoirer og Breve II, Den Helsingørske Færgemand Lars Bache, s. 177. Den der trykte beskrivelse af den druknede Lars Baches påklædning i den officielle synsberetning af 7. august 1809.

BILAG

(*Sammentrækninger og forklaringer er sat i skarpe klammer*)

LA Viborg. Horsens Byfogeds Skifteprotokol 1705-12.

p. 694 b

Anno 1712 Løverdagen dend 24 September Som var Rette 30te Dagen efter afgangne *Skipper Peder Jørgensen af Laurvigen*, som nestafvigte 25 Augusti her paa Horsenss Reede om Natten tilforne paa Veien sit Skib kuldseiglede, og der tillige med 2de Borgere her af Byen omkom. Indfant vi Underskrefne Borgem. og Raad Nembliig Stefen Rasmusøn Hofgaard Borgemester udj Horsenss, Laurids Erichsøn Riiber og Morten Cortsøn Raadmænd, Saavel som Laurids Nielsøn Amlitzbøl som Fuldmægtig udj Kongel. Majts. Byefoged Rasmus Christensøn Leths Sted, Sambt Skrивereren Claus Thomasøn Voigt med tiltagne 4re Vurderings Mænd Mouridz Rasmusøn, Rasmus Pedersøn, Stefen Jacobsøn og Olle Jørgensøn, Alle Borgere og Indwohnere her samstedz. Os for det

første paa hans her paa Reeden efterlatte Skib; Og siden hvis hand Videre af hans Midler I Horssens sig hafde efterlat, At Registrere og Vurdere, samt udj Pænen [pennen] at befatte. Overværende paa dend Sal. Mands Arfvingers Veigne var Knud Pedersøn og Jacob Bendixen Bager, Begge Borgere og Kiøbmænd her sammestedz. Og paa dend Sal. Mands Med Reeders Seigr. Ole Leth i Kiøbenhafn som dend halfvepart i Skibbed schal være berettiget var Seigr. Claus Cordtson her i Horssens. Hvor da Alting som straxen efter bemelte dend Sal. Mands Dødelig afgang udj Skibsfolkenes Nemblig Over Baadsmanden Lauridtz Povelson og de andre Baadzfolk Peder Pedersøn, Hans Ollufsøn, Christen Jørgensøn, Herman Frandsøn, Didrich Didrichsøn, Olluf Ollufsøn og Thure Pedersøn Deris Overværende, var bragt under Rettens Midlers forseigling, Igien blev Aabnet, Registerit, Vurderit, og befunden som efter følger Nemblig:

→

Fig. 4. Den danske bondes påklædning var lige op til ca. 1800 skåret i samme snit som Peder Jørgensens klæder må have haft, selvom materialet i bonde- dragten muligvis er noget grovere og farverne mere brogede end i skipperens brune og sorte barokdragt. Fotos af dragtdele fra Røsnæs, Ars hrd., i Kalundborg og Omegns Museum. — a. Kjol af rødt vadmel med 34 metalknapper, uden krave eller ærmeopslag. Fraset de lidt højere anbragte lommer og lidt mindre vide skøder er den tydeligt af samme snit som de to mænds kjoler på Jacob Admiraals tegning (fig. 2). — b. Ærmeløs vest af hjemmevævet, stribet hvergarn, oprindeligt med 24 metalknapper. Den svarede i snit til kjolen, og dens besætning af kantebånd fortilliser, at den har været båret *under* en kjol. — c. „Nattrøje“ eller undertrøje af broget, stribet kalamank (uldent købestof) med strikkede isyede røde ærmer. Manglen på lommer og kantebånd viser, at stykket har været båret *under en vest*. — d. Skjorte af meget groft, hjemmevævet hørlerred ca. 1850, men syet i det traditionelle snit, der har været anvendt gennem århundreder til skjorter. Modsat skipperens skjorter har denne dog fastsyede knapper i hals og ærmer. — Fot. Kalundborg og Omegns Museum.

Four items from the traditional Danish peasant's dress, used until ca. 1800 but of the same cut which must have been used for the costume of Peder Jørgensen in 1712, although in coarser material and brighter colours than his brown and black. — a. Red woollen coat, similar to those worn by the two men in Fig. 2. — b. Striped woollen waistcoat, worn under a coat. — c. An under-doublet of a bought woollen material with red knitted sleeves, worn under the waistcoat. — d. Shirt of coarse homemade linen, about 1850, but cut in the traditional style.

a

b

c

d

Schibbed Kaldet Sat. Mariæ Drægtig 42 Kiøbenhafns læster med ald sin tilhørende Redskab, Baad, Jiolle, fire Ankere, Toue, Seigl, Opstaaende Redskab, og alt befindende Kiøken og Kieldertøi, efter derover forfattede Skibstilhørende Inventarium, saaledes som det nu alt befindes. Dend halvpart som dend Sal. Mand schal være tilhørende, og Seigr. Ole Leth i Kiøbenhafn dend halvpart.

	rdl.	mk.	sk.
Taxerit og Wurderit tilsammen for penge . 1200 rdl.			
Er saa dend Sal. Mands halvpart deraf	600		
Korn Vahre som fandtes i Skibet, og efter Skibsfolkernes beretning tilhørte dend Sal. Mand Peder Jørgensøn Self og var 12 tønder Rug og laa udj Seigl Koien og hans egen Koie à tden 9 mk. er penge		18	

p. 695a

290 tdr Malt, skulle være i Skibet efter Skibsfolkernes beretning, mens ved ommaalingen som de forordnede Byes Maaler ved Eed bekræftede efter Mons. Peter Majs begiering paa Skibbed d. 17. Octbr. 1712 befandtes ei meere end 275 tønder 4 schpr à td. 1 rdl. er j Liden Posse eller Stik Seck Homble, ungefæhr af Verdj penge

275	3	—
3	2	—
2	4	—

Reede Penge
som befandtes

Udj dend Sal. Mands Lommer fandtes, da hand af Vandet blev optagen førend hans Døde Lægeme af Baaden blev tagen, Reede penge

I Det lidet Skab ved siden af Koien paa Skibbet, fandtes Reede penge

Fandtes udj Sal. Mads Jørgensøns Enkes Madame Maren Pedersdatters huus, som dend Sal. Mand Peder Jørgensøn hos hende i forvaring hafde nedsæt, som skulle være 400 rdlr. Hvoraf bemelte Sal. Mand selv førend hand Døde hafde udtagit og til sig annammed It hundrede Rixdlr., Som hannem selv findes andteignet udj dend teigne Bog som fandtes udj hans Lommer, da hand var Druknet, Er saa de beholdne penge som dend 1ste Octobr. blev Seigr. Peter Maij tiltaldt og i hende leverit

16	—	—
20	—	—
300	—	—

	rdl.	mk.	sk.
Noch fragt for dend Kiøbenhafns Reisse af Kongel. Maits. Magazin Korn Nemblig 1296 tøndr. 7 schpr. Rug, som i Kiøbenhafn er leverit, à td. 20 sk. er penge, som Fuldmægtigen Seigr. Peter Maij samme dato blev lefverit	270	1	2
j Liden Sølfbeuger af Verdj	1	2	—

Senge Klæder

Som fandtis udj dend Sal. Mands egen Koie.

j gl. hvid Underdynne overtroken med Lagen for penge	1	—	—
j hvid Overdynne af Tafflet Tøuy, overtroken med en Lagen	—	5	—
j Lang Bolster hoved Dynne for	—	2	8
2de Blaa Stribet Puder for	—	4	—
2de Dito med Vaar Paa for	1	—	—

Videre fandtes

j flaschefoder med 4re flascher for	—	4	—
---	---	---	---

Dend Sal. Mands Lifschaarne

gang Klæder i Kahytten

j Brun Klæde Kioel med Sorte Knapper udj for	1	2	—
j gl. dito for	—	4	—
j Brun Pie Reise Kioel for	1	1	—
j Lys Vest med sorte Knapholler	—	4	—
j par Sorte Plysses Boxer med 12 Smaa Sølfknapper udj til sammen for	2	—	—
j par gl. Plysses dito	—	2	—

p. 695b

j Par Sorte Læder Boxer for	—	3	—
j par hvide Bajns Boxer for	—	4	—
j gl. Blaa Trøie med Tin Knapper for	—	1	—
2 par Ullen Vandter for	—	—	10
j graa fored Lue for	—	1	8
j par Støfvel for	—	4	—
j par Skoe for	—	2	—

Widere Fandtis

Til Knud Pedersøn Smeds, Hvor dend Sal. Mand Peder Jørgensøn, efter at hand af de dertil beskichede

	rdl.	mk.	sk.
fiskere var funden, blev indbaaren, og der ud af Huuset til sit Begravelses Sted blev bestediget.			
j Brun Klæde Kioel for penge	4	—	—
j par Plysses Boxer	4	—	—
j par Brune Strømper for	—	1	8
j par Læritz Beenfoder	—	1	8
j Læritz hals Klud	—	1	—
j Brun Sarsis Trøie med 3 Dossin Smaa Sølf Knap- per udj tilsammen for	4	—	—
j Sølf Knap til Halsen og toe Smaa Skiortknapper til sammen for	—	3	—
j par Skoe Spender af Sølf med Jern tunger udj for	—	4	—
j Sarsses Brøstdug med 12 Smaa Sølfknapper udj for	1	—	—
j par Knifve med Boxbomskaft for	—	—	12
j Dend Sal. Mands Skiort hand hafde paa sig Da hand var funden for	—	2	—

Widere Fandtis

j Skibskiste for	1	—	—
----------------------------	---	---	---

Der udj fandtes

2 Læritz Gardiner for	1	—	—
j Dreiels handklæde $4\frac{1}{2}$ al. Lang for	—	3	—
j ditto for penge	—	2	—
4 Brogit Tørklæder	—	2	—
j hundrede Smaa Almanaker for	1	4	—
6 par Strømper for	—	5	—
9 Læritz Halsklude tilsammen	1	3	—
5 par Læritz Under Boxer for	—	5	12
5 dend Sal. Mands Skiorter à 3 mk. er	2	3	—
j Silke Nathue for	—	1	8
j Klæde lif Geheng	—	1	—
5 Bunter Remmer som Baadzmanden Lauritz Pouel- søn beretter at være Peder Christensøn tilhørende, Boende i Sandefioren.			

p. 696a

Udi det Lidet Jørnschab i Kahyten.

j Tin Tallerken for penge	—	—	8
2de Hollands Steenfader for	—	—	12
j Hollands Steen Kruus for	—	—	12
j Hollands Smør Kande med Log for	—	—	12

	rdl.	mk.	sk.
j Spids glas og j Øl glas for	—	—	6
j Blich tragt for	—	—	4
j Lidet Speil, Glasset brut	—	—	6
j Nat Viiser [navigationsinstrument] for	—	—	8
2 Smaa Saxer for	—	—	8

Fictalli [fødevarer] som fandtis ved Schibet.

j Tønde Byggryn, j half schepe Erter, Øll ungefæhr paa 3 Uggers tid, 1½ Sider flesk, j fiering Smør, og 2 Lisd. Tørfisk. Som fandtes udj forraad efter dend Sal. Mands Død d. 25 Augustij og forblev til Skibsfolkenes underholdning og fortæring.

Bøger og Andet

j Huuspostil in quarto for [ubestemmelig]	—	4	—
j Ny Psalmebog for [sikkert: Th. Kingo: Den forordnede ny Kirke- Psalme-Bog, mange udg.]	—	2	8
j Bog Kaldes Brønspring [Aandelig Brønspring, oversat af Joachim Molt- ken, udg. Kbh. 1640 og 1656, bønnebog]	—	1	—
j Bog Moralsche Betenkning [findes vistnok ikke i Bibliotheca Danica]	—	1	8
j Bog Trøste Speil for Søfarende folk [Hans Baltzersøn Fridag: En liden Haandbog oc Trøstespeyl for søfarne Folk, udg. Kbh. 1601]	—	1	—
j Bog Tidzfordrif [snarest Samuel Olsøn Bruun: Dend Siungende Tids-Fordrif eller Korsets Frugt. 1 udg. 1693, mange følgende]	—	—	12
j Bog Torre Persen [Jesper Rasmussen Rachløw: Taare-Perse, 1. udg. Kbh. 1684, mange senere]	—	—	12
j Tydsk handbog [formodentlig religiøs bog]	—	2	—
j Bog Store Sø Speil [vist Jacob & Casparus Loots-Man: Nieuw en Groote Zee-Spiegel, 1. udgave Amsterdam 1680, flere følgende udgaver]	4	—	—
j Pass Kort	1	—	—
j gl. Sø Kort	—	—	8
j Tydsk Sø Bog over Øster Søen [Bibliotheca Danica optager 3 tyske søbøger over Østersøen fra denne periode]	—	—	8

	rdl.	mk.	sk.
j Skreven Søe Bog af ham selv Skreven	—	1	8
j Hollands Graadbog [hollandsk gradbog]	—	—	8
j Journal Bog [skibsjournalen, lovbefalet efter Danske Lov 4-2-19, ikke vurderet]			
3 Jern Passer for [til navigationen, kortmåling]	—	—	12
j Klæder Børst	—	—	4
2 Kamme for	—	—	8
j Graadstok med sin tilbehør som findes udj Cahytten tilsammen for	1	—	—
[gradstokken må være en Jacobstav, til breddegradsbestemmelse, med tilbehør]			
18 Korn Sekker noget slit for	3	—	—
[datidens håndvævede kornsække repræsenterer normalt et betydeligt beløb]			
4 flint Bøsser à Stk. 2 Sldr. er	5	2	—
j fyr Bøsse [lunte- eller hjullåsbøsse]	1	2	—
3 flint Pistoller	1	3	—
j Muschadonne for	2	—	—
j lidet Kruud horn for	—	1	—
<i>p. 696b</i>			
2de Kaarde, Dend eene med Messing fæst	—	3	8
j Engelsk Tomstok for	—	1	—

Summa Bedrager [andrager] Forschrefne Registrede og Wurderede Middel, Reede Penge, det halfve Part i Skibbet, Korn, Sølf, Tin, og ald anden Løsøre, Seng, Gang og Linklæder tilsammen til Penge 1570 rdl. 4 mk. dansk

Anno 1712 Onsdagen dend 28 September, Indfant Rettens Middel dennem tillige med Fuldmægtigen Sr. Peter Maij, som dagen tilforn sig paa Raadstuen hafde Anmeldet, og sin Fuldmagt Producerit, Udj Velfornemme Knud Pedersøns Huus, Dend Sal. Mands Bøger og Brefve som Støed under forseigling, at Aabne, Udj Velbemelte Seigr. Maijs hos og overværende at igiennemsee, og saaledis derudj befunden Nemblig:

Tilstaaende Geld

[Ialt 8 gældsposter fra personer i Horsens og København, deraf en del for leverede varer: 6 ruller tobak, 5 tønder sild, 1 otting sæbe, 4 skålpund olieblåt, 10 pund peber, 1 dusin skobørster og 1 halvtønde ler, det sidste formodentlig pipe- eller valkeler; han har tydeligt drevet lidt handel for egen regning med sit føringsgods]

p. 697a

Summa tilstaaende giæld er Penge 263 rdl. 1 mk. 7 sk.

Summarum Summa Bedrager Dend Salig Mand Peder Jørgensøn Hans efterlatte Midler Saaledis som der her forhen er Specialiter andført, med tilstaaende til Penge 1833 rdl. 5 mk. 7 sk.

Følger nu forteignelse over hvis Breve, Documenter og Bøger, som udj Afgangne Sal. Skipper Peder Jørgensøns førende Skib, under god forvaring fandtes Nemblig:

- No. 1. Et Kiøbebrev og Skiøde paa Skibet Sanct Maria, af Anders Sørensen Kolstrup af Grænøe [Grenaa], og Christian Rasmusøn Bay i Kiøbenhafn daterit Kiøbenhafn d. 22 December 1703.
2. Bille Brev [bilbrev, dvs. skibsbyggerens attest] paa samme Skib daterit Grænøe [Grenaa] Byeting 17 Martij 1704.
3. Maalebrev paa bemelte Skib daterit Kongel. Majst. Rendte Cammer d. 16 April Ao. 1707.
4. Noch et Maale Bref paa meer bemelte Skib, daterit Laurvigen [Larvik] d. 14 Febr. 1708.
5. Et Tingsvidne Angaaende bemelte Skib, udsted Laurvigen Byeting d. 13 Julij 1711.
6. Sal. Peder Jørgensøns Borgerskabs Bref daterit Laurvigen Dend 22 Januarij 1704.
7. Serteparti Oprettet med Søe Estatens Deputerede, Daterit Kiøbenhafn d. 11te Julij 1712.

Videre fandtes

- Dend Sal. Mands Skipper Peder Jørgensøns Reigenskabs Bog indbunden udj Tørkisk papier.
- j gl. dito Reigenskabs Bog,
 - j anden dito Reigenskabs Bog,
 - j Teignebog som fandtes udj dend Sal. Mand Skipper Peder Jørgensøns Lomme da hand var funden og bragt til Land.
 - j gl. dito fandtes ved Skibet og er af Ingen Verd.

Følger Nu Fordringerne som dend Salig Mand skipper Peder Jørgensen til Gotfolk her i Byen for Korn og andet skyldig var:

Knud Pedersøn Smed her i Horssens fordrede udlagde Begravelsens bekostning, som hand paa dend Sal.

	rdl.	mk.	sk.
Mand haver giort, sambt andet efter Reigenskabs formelding Penge	129	1	13
Lauridz Nielsøn Amlitzbøl [byfogedfuldmægtigen] her i Horsens fordrede for et Syensvinde [synsvidne] at føre om dend Sal. Mands, da hand blev bragt andland, hans Dødelig Afgang, imed andet efter derpaa fremlagde			

p. 697b

Reigning Penge	3	3	4
Noch fordrede bemelte Lauritz Nielsøn for at gjøre forbud til 2de Skippere, angaaende 2de Baadsfolk, som hafde undvigtt Sal. Peder Jørgensøns Skib, og gaaet til dennem, for sin dermed hafde umage efter Seddel [jvf. Danske Lov 4-1-2] Penge	1	—	—
Fiskerne her i Horssens som Opsøgte dend Sal. Mand i Vandet, Saavel som og at føre Øfrigheden og Vurderings Mændene nogle gange udpaa Skibbet, derfor fordrede efter			
Regenschab penge 5 1 8			
Noch for godset at udføre med 2de Pramme de at skulle Restere 1 1 —	6	3 [!]	8

→

Fig. 5. Titelbladet til 1680-udgaven af Jacob og Caspar Loots-Mans „Zee-Spiegel“, højst sandsynligt det „Store Søe Speil“, som Peder Jensen benyttede. Den kobberstukne ramme må dog være lavet til et ca. 40 år ældre værk, da figurernes dragter tydeligt viser moden fra slutningen af Christian IV's tid. I midten ses t.v. en fint klædt skipper med astrolab og jakobstav, iført trøje, kappe og kniplingskrave, mens hans mindre fornemt klædte bådsmand står t. h. med en lodline. Han har hverken den ubekvemme kappe eller den kostbare krave. — Handels- og Søfartsmuseet.

Title page from the 1680-edition of Jacob and Caspar Loots-Man's „Zee-Spiegel“, probably the same collection of charts which Peder Jørgensen used. The engraving must, however, be of an earlier date because the persons wear costumes in the fashion of ca. 1640. The two figures in the middle show a captain in cape and loose collar and his more simply dressed boatswain, both in doublet of the 17th century.

Nieuw' en Grootte
**LOOTS-MANS
 ZEE-SPIEGEL.**

Inhoudende de Zee-Cuften van de Noordfche Oeftr-
 fche en Weftfche Schip Vaert: hertanende in vele nootlofelyke
 Zee-kaarten / ofte de Paden der Zeeen / Greden / Diepten
 en Hooghten: Zee cartus op fun bywoonlyke Ploeg-hoogte fter-
 legte en boofte met de Opdoeringen der verfygniffe Landen / en op
 wat Courf en Derfte ft by van malkanderen gelegten. Hier toe
 deien fto hlaerlych afgegeven / en met groote fteit boogernit be-
 meebert en verbeetert / ten dienfte van alle Zee-varende Perfonen.

Als mede de gelegentheit van de Noordelycke Landen, als
 van Ylandt, de Smet Davids, Jan Mayen Eylandt, Boreen Eylandt, Oek
 Groenlandt, Spitsbergen en Nova Zembla: Met veel Zee-Kaarten
 Opdoeningen en Bekleijningen veroefent.

By een gebracht vut onderfoekingje van veel ervaren Stuur-
 Lyden, Loufen, en Lieftbodeen der Navigatie.

Met noch een Inftitutie ofte Onderwijs in de Konft
 der Zee-vaert: Als mede Drieve Tafelen van der Sonne en
 Sterren Declinatie / en Tafelen van 't Weefcheel des Eindh
 wifchen Don en Waer / van den Jaer 1675 tot 1684.
 Met een Drieve vermeerderde Aftmacth
 tot den Jaer 1700.

AMSTERDAM.
 Gedrukt by JACOB en CASPARUS LOOTS-MAN.
 Boeck-Verkoopers, op 't Water. 1680

[Derefter 5 poster fra Horsensborgere, de 2 ialtfald for leveret malt]

Peder Sørensen Mahler her ibdm. Loed fordre efter

Seddel for Skibbet at anstryge, Dend Sal. Mand med hannem hafde accorderit om, Penge

4 2 -

[Endnu 3 små poster fra privatpersoner i Horsens og øvrighedens skifteomkostninger vedrørende boet]

p. 698a

Summa Bedrager [Andrager] *forschrefne Bortschyl-*
dige Udgifter til Penge

442 rdl. 3 mk. 9 sk.

pp. 698a-700b

[Her følger de skrivelser der er vekslet i Horsens mellem *Peter Maij* og *Claus Cortsen*, jvf. artiklens s. 16 ff. Det fremgår her at skipperen hedder *Peder Jørgensen Helgenes* og at medrederen, *Ole Leth i København*, er *klokker ved Holmens Kirke*, samt at Peter Maij er svoger til skipperens hustru. Videre oplyses der her, at skibet først har været med en del skibsøl til flåden i Østersøen og nu skulle hente kgl. magasinkorn i Horsens for at bringe det til Norge efter det anførte certeparti, og at nogle hundrede tønder korn er indladet.

Derefter følger enken *Boel Sal. Peder Jørgensens* fuldmagt til Peter Maij hvoraf det fremgår, at hun har modtaget meddelelse om dødsfaldet fra magistraten i Horsens i brev dateret 29. august, og at hun har fået brev fra Ole Leth i København dateret 3. september. Fuldmagten er underskrevet af hendes laugværge Peder Christensen, handelsmand og indvåner i Sandefjord, samt af byfogden i Larvik, Poul Christof. Hansøn, og dateret 19. september. I denne fuldmagt siges Sct. Maria at være *58 læster drægtig*.

Videre er der et brev fra enken til magistraten i Horsens, dateret 18. september.

Derefter følger *Magistraten i Horsens' afgørelse* af hvad der skal ske med boet, dateret Horsens 8. november 1712.:

De efterladte midler udleveres til Peter Maij efter han har gjort afregning med kreditorerne i Horsens. Herved kaldes enken *Bodild Olufsdatter eller Ollesdatter*. Ole Leth har ved sin fuldmægtig *Claus Cordson*, Negotiant i Horsens nedlagt veto mod at skibet sejles til Norge, og Peter Maij vil ikke sejle det til København, derfor bestemmes det at det skal blive liggende i vinterhavn i Horsens på Claus Cordsons ansvar, indtil rederne bliver enige om, hvad der skal ske med det. Med skibet følger alt dets inventar, åbenbart efter den her følgende inventarliste.

Magistratens afgørelse er underskrevet af de i indledningen nævnte personer incl. de 4 vurderingsmænd.

Derunder Peter Maijs kvittering for, at det er enslydende med den original han har modtaget under samme datum.]

p. 700b

Specification og Inventarium over huis Schibs Reedschab Som ved Skibbet Sat. Maria Løverdagen dend 24 Septembr. 1712 befandtes Nemblig:

- Først j Stoer Anker og Toue, Boy og Reeb,
- j Dito Daglig Anker og Touv med Boy og Reeb,
- j Varpanker og Nye Kabeltoue, j liden Kæranker [forml. keranker = vende-anker]
- j Ny Pertlinne og j gl. dito, j gl. Jag Trosse [til forhaling og fortøjning]
- j gl. Klyffock [klyverfok], j gl. Stoue Seigl [stægejl], j halflit Fock,
- j For Mærs Seigl half Slit, j Stoer Seigl halflit,
- j Stoer Mærs Seigl nogit bedre, j Mesan Seigl half slit,
- j gl. Krytz Seigl, j gl. Port Seigl [portsejl], til brug ved losning og ladning af styrtlast] af ingen Verdj,
- j gl. Jiol Seigl med Fok og Sprys Seil [Jollesejl med fok og sprydsejl til den i begyndelsen af vurderingen nævnte jolle]
- j gl. Flag og 2de ny Rød Fløie, j Top Fløy,
- 2de Presensning til Lugerne, j gl. forsteng Staue [forstangstag]
- 2de Ny Formærssse Boulinner,
- 2de Mærssse Brassen half Slit,
- 2de Ny Mærssse dito, 2de gl. Mærsee Toplenker [toplenter]
- 2de Mærssse Skiøder half slit,
- j Mærssse fal half Slit,
- j forstenge Vant, half Slit,

p. 701a

- 2de gl. Focke Boulinner, 2de gl. Fock Brassen,
- j Fock Vandt som er gammel,
- 2de half gl. Fock ditto, 2de gl. Toplenker [toplenter]
- 2de gl. Bug gording, j halfgl. Focke Cordel
- 2de Fortakler [dvs. taljer i mastens top til brug ved ind- og udladning af svære genstande], hvor af dend eene et Spansk, og det andet j Daglig Tackel,
- 2de Fock halsse som er gl.,
- 2de half gl. Fok Skiøder
- Item *Stoer Masten* med Raee under
- 2de store Mærssse Toplenker [toplenter]
- 2de Mærssse getaue [givtove], j Mærssse Bug Gording,
- 2de Noche Gordinger, j Mærssse Fal,
- j Stenge Vandt,
- 2de half gamle Mærssse Brassen,
- 2de Mærssse Bug Linner, 2de gl. Mærssse Skøder,
- 2de Ny Gedtouer [givtove] til Stoer Raeen,

- 2de ny Toplenker [toplenter] til Stoer Raaen,
 2de gl. Bug Gording, 1 Boug Line til Stoer Seiglet,
 2de half gl. Skøder, 2de half gl. Brasser,
 j Ny Cordel til Stoer Raaen,
 j Stoer Stoue [stag], j Stoer Stenge Stoue [stag] half gammel,
 2de Spandsche Tackler [dvs. taljer i mastens top], det eene med Ny Løber
 Og det andet med gamel dito,
 j Ny Stoer Vandt,
 2de Bardoner til Stoer Stangen, j Ny Messan Vandt,
 2de gl. dito til Messan Raaen,
 j gl. Cordel,
 j Pispot til Messan Raaen [dvs. mesanbrasen]
 j gl. Messan Skiød, og j gl. Messan Stoue [stag]

Til Krydz Seiglet

- 2de GedeTouer [givtove], 2de gl. Toplenker [toplenter], og nogle gl. Krydz
 Seigl Brasser,
 j gl. Krydz Seigl Stoue [stag], j gl. Vandt til Messanen.
 j Deel gl. Reedschab af Stoer Vandten, Som er Ubrugelig,
 2de Henge Compasser I Nathuset,
 j Stoer Timglas paa 4re Timmers Vagt,
 2de Liden half Timmeglas, j mindre dito,
 j Landterne Agter paa, j Liden Landterne i Cahytten,
 j Smaa Hand Løgte,
 j Stoer Loed med Lodlinne, Lodet er af Blye,
 j Hand [hånd] Loed med Lodlinne, og Lodet af Blye,
 j Liden Kloche udj Cahytten.

Kiøchen og Kielder Reedschab.

- j Ny Trind Kobber Kieddel, j gl. Kobber Pot med treføder [dvs. jerntre-
 fødder til brug under kedlerne på et åbent ildsted]
 j gl. Jerngryde, j Rist [jernrist, normalt køkkeninventar på den tid]
 j Ildschee [kan være ildskovl, men også en kedelskede til ophængning]
 2de Træbakker, Skeer og Tallerkener [spisegrejerne, åbenbart alle af træ]
 6 Heele Øltønder som er Ledig [dvs. tomme], j ledig [tomt] Ø1 Anker,
 2de store Vandfader, j Vandtønde, 2de Blød Baller,
 j Vand Spand, 2de Ny og 3 gl. Korn Skuffer [kornskovle, formodentlig af træ]
 j Beg Gryde.

p. 701b

Tømmer Reedschab

- j Liden Hand Saug, j Bond Knif [båndkniv], 6 Skibsskraber,
 3de Merle Prener [merlespir] af Jern, j Jern Koefoed [kobben] og

3de Iern Stenger til de tre Lugger, 2de gl. Øxer,
 j Skibs Øxe, j Skar Øxe, j Digte Køl, 2de Digt Jern,
 j Liden Jern støche med *Raabett* [rabat? til kalfatring], j Kniftange,
 2de Hammer, 2de gl. Hug Jern [stemmejern],
 2de gl. Speger Boere med Skaft til [spigerbor med tilhørende skaft]
 3de smaa Naure [naverbor], j liden Høvel,
 j Liden træ Bøtte med nogle gl. Speger udj,
 j Lang Jern Nauer [naverbor], 2de Smaa Jern fritter [vridbor]
 j Fattiges Bøsse.

Pompe Reedschab.

j Ny Render til Pompen, j gl. dito, 2de gl. pompe Skoe,
 2de gl. Pompe Sveigler.

*Ny Løbendis Towverck og Reedskab som ligger i dend
 Eene Cøye til Cahytten.*

j Ny Tros, j Ny Ged Toue [givtov], j Ny Stenge Vinde,
 j Heel Ny Trosse til Toplenker [toplenter] eller Ged Touer [givtove],
 j Focke Cordel eller Trosse,

j stk. Trosse til Ged Touer eller Toplenker, [givtove eller toplenter]
 j Trosse til stoer Brassen, j stk. Ni garns Line
 j Stk. Tolfgarns Line, 2de stk. Ni garns line,
 j Anker Stk. Line, j Stk. eller Bunt Hyssing,
 j Hvid [utjæret] Sex Garns Line,
 j Stk. Sort dito Sex garns Linne og 1 Stk. til Stropper.

*At saaledis af Overbaadzmanden Laurids Povelson paa for.te Skib Sat Maria
 forreviist og befunden er, som forskrefvet staar, bekrefter Vi med Voris for-
 seiglinger og Hænders underskrifvelsse, datum Horssens paa Skibet Sat. Maria
 ut supra.*

[Samme underskrifter som på selve skiftet, videre er ikke anført i proto-
 kollen dette skifte vedrørende].

CAPTAIN OF A MERCHANTMAN IN 1712

Summary

From inventory lists in the archives of Danish ports we can now and again learn something about the conditions of sailors aboard merchant ships in former days. We must however bear in mind that these lists were made not for our information but in order to make a just partition of an inheritance. Thus objects may have been listed in accidental order and things of small value left out altogether. A good and early description of such a ship and its skipper appears in the "skifteprotokol" (register of deceased persons' estate) of the town of Horsens for 1705-12, pages 694b-701a, now in the county archives in Viborg.

Skipper Peder Jørgensen Helgenes from Larvik in Norway owned the "St. Maria" jointly with Ole Leth, clerk of Holmens Church in Copenhagen. During the war between the united kingdom of Denmark-Norway and Sweden the "St. Maria" was pressed into royal service and came after having brought beer for the fleet in the Baltic to Horsens, from thence to take a cargo of corn to Norway. From the ship's documents quoted in the book we learn that she was built in Grenaa in Denmark in 1704 and carried a cargo of 42 Copenhagen lasts. The type of hull is not described but she was a three master and the rigging is described. The crew consisted of the skipper, his boatswain and seven seamen.

The night between 24th and 25th August 1712, when the "St. Maria" was at anchor in the roadstead of Horsens, Peder Jørgensen Helgenes capsized in a boat on the way back to the ship and was drowned. His body was soon recovered and taken to the house of Knud Pedersen Smed in Horsens, where he was put into his shroud and from where the funeral took place. Accordingly when his belongings were registered all his clothes, with the exception of those he was wearing at the time of his death, were on board ship. From those found in Knud Pedersen Smed's house we can find out how he was dressed to go ashore. He was wearing his best coat of brown cloth, under that a doublet with thirty-six small silver buttons and a "brystdug" with twelve small silver buttons, both made of brown serge. This last was either a waistcoat or an under-doublet, the three layers of woollen material being normal in the dress of Danish men of the time. Under that he wore his linen shirt, with a big silver button at the neck and two smaller ones in the sleeves. Around the neck a neckcloth. His breeches were of shag, probably black like the other pairs on board. He wore linen drawers and in his chest were found five clean sets of linen shifts. His stockings were brown and he wore shoes with silver buckles. In his pockets were a "pair of knives" and a pocket book together with some money. His hat or cap was missing. He does not seem to have worn a wig as no traces of such ones were found among

his things and the fashion, though a common one, cannot have sat easily upon a sailor. The curious thing is that the man does not seem to have had any clothes specially suited to his profession, not even a "sea-coat of linen" as we find among the clothes of a skipper of Kalundborg in 1730, who by the way did wear a wig.

The list goes on to describe his cabin on board. It had two berths, one with his personal cargo of corn, the other with his bedclothes. These, according to Danish custom, consisted of one feather bed to sleep on and another one to use as a cover, both of them with the sheets sewn on. There were one bolster and two pairs of pillows, one striped and one with pillow cases on. His navigation instruments are listed, and also the maps and seabooks he used. He had no kind of watch, only hour-glasses. The list concludes with the sails and ropes etc. belonging to the ship. For details we refer to the original Danish text, pp. 31-33.